

Zločin a trest (Trest smrti)

Otázka k deliberaci: *Měly by demokratické státy povolit trest smrti?*

1 Každá společnost má zákony upravující trestnou činnost. V každé společnosti jsou pachatelé trestných
2 činů trestáni. Ale jak by měl stát viníky trestat? Zamyslete se nad následujícími čtyřmi případy:

- 3 • Milada Horáková byla československá politička, která za 2. světové války působila v odboji proti
4 nacistům. Nacisté ji zatkli a uvěznil. Po válce se vrátila do své země a začala působit jako poslankyně
5 tehdejšího parlamentu. Po komunistickém puči v roce 1948 se svého mandátu vzdala. Za rok a půl poté
6 byla zatčena a obviněna z pokusu o vládní převrat. Byla souzena veřejně v rámci tzv. monstr procesu. I
7 přes nedostatek důkazů byla obžalována z velezrady. Dne 27. června 1950 byl vykonán rozsudek smrti
8 oběšením. Dnes je v České republice považována za národní hrdinku.
- 9 • Dne 7. ledna 1965 se matka dvou dětí Mildred Weissová vracela domů do San Gabrielu v Kalifornii.
10 Na cestě se setkala s Robertem Lee Massiem, který na ni vystřelil. Weissová byla pouze jednou z více
11 obětí sedmidenního zločineckého řádění Massieho. Massie byl zatčen; odsouzen za loupež, pokus o
12 vraždu a vraždu; a byl odsouzen k trestu smrti. Několik hodin před plánovanou popravou byl výkon
13 trestu odložen, aby Massie mohl svědčit proti svému spolupachateli. Později mu byl rozsudek změněn
14 na doživotí na základě rozhodnutí Nejvyššího soudu, který v roce 1972 dočasně zrušil výkon trestu
15 smrti. Massie byl nakonec podmíněčně propuštěn. O osm měsíců později v San Francisku v Kalifornii
16 oloupil a zabil obchodníka pana Borise Naumoffa. Více než 36 let po zavraždění Mildred Weissové
17 v březnu roku 2001 Stát Kalifornie na Massieovi vykonal rozsudek smrti.
- 18 • V roce 1995 odsoudil Stát Severní Karolína k trestu smrti Alana Gella za trestný čin spáchání vraždy
19 prvního stupně. Gell strávil devět let v oddělení pro vězně odsouzené k smrti a po celou dobu tvrdil, že
20 je nevinný. Při odvolání se přišlo na to, že žalobce zamlčel podstatné informace *dokazující* Gellovu
21 nevinu. Po zproštění obvinění byl Gell i jeho rodina radostí bez sebe. “Konečně vyšla pravda najevo,”
22 řekl Gellův nevlastní otec. “Byli jsme přesvědčeni, že je nevinný...Byl to těžký boj. Ten však
23 nemůžete vyhrát, když si druhá strana důkazy vymýšlí.”
- 24 • V roce 1998 byl 29-ti letý narkoman Roman Postl obviněn ze zavraždění svého spoluobčana Čecha
25 Jana Štencle. Postl byl odsouzen k trestu odnětí svobody na 13 let. V roce 2008 byl pro dobré chování
26 propuštěn. Během tří dnů v září 2008 zavraždil Postl čtyři lidi, mezi nimiž byl i jeden policista, který se

27 ho pokoušel zastavit. Další policista Postla postřelil a ten pak na následky zranění ještě téhož měsíce
28 zemřel.

29 V demokratickém zřízení existují omezené možnosti trestání osob usvědčených ze spáchání trestného
30 činu. Vláda se musí řídit zákony a postupy schválenými občany. Téměř ve všech demokratických státech
31 existuje zákaz mučení a krutého zacházení s vězni. U trestu smrti však existují obrovské rozdíly – jak
32 v rámci jednoho demokratického státu, tak mezi nimi.

33 **Trest smrti**

34 Trest smrti znamená zákonnou popravu odsouzeného pachatele trestného činu provedenou zástupci
35 státu. Trestné činy, za jejichž spáchání se uděluje trest smrti, se nazývají „hrdelní zločiny“. Trest smrti platí
36 v 62 zemích světa. K těmto zemím patří například Indie, Pákistán, Kuba, Japonsko, Írán, Irák, Čína,
37 Saudská Arábie a Spojené státy americké. V roce 2007 bylo v Číně popraveno 470 osob, což je nejvyšší
38 počet na jednu zemi. V Íránu to bylo 317 osob a v USA 42.

39 V řadě demokratických států došlo ke zrušení trestu smrti na základě přesvědčení, že poprava
40 jakéhokoli člověka je nehumánní, i kdyby takový člověk spáchal ty nejhorší zločiny. V 91 zemích světa je
41 trest smrti zakázán. Jedná se například o Ázerbajdžán, Srbsko, Ukrajinu či Spojené království. V Chartě
42 základních práv EU se uvádí: “Nikdo nesmí být odsouzen k trestu smrti či popraven.” V Protokolu 6
43 Evropské úmluvy o lidských právech nalezneme, že trest smrti “se zrušuje” vyjma v době války. Všechny
44 členské státy vyjma Ruské federace Protokol 6 ratifikovaly, a Rusko již trest smrti nepoužívá. Mezinárodní
45 trestní tribunály pro bývalou Jugoslávii a pro Rwandu nezvažovaly možnost vydání rozsudků smrti, i když
46 projednávaly obvinění z genocidy a systematického masového vraždění celých národnostních, etnických či
47 kulturních skupin.

48 I přesto, že vlády států Evropy trest smrti neschvalují, z některých průzkumů veřejného mínění vyplývá,
49 že řada občanů Evropy trest smrti podporuje. Například z průzkumu veřejného mínění, který v roce 2005
50 vedla nezávislá firma Angus Reid Global Monitor vyplynulo, že 57% Čechů trest smrti schvaluje. Stejný
51 názor má i 70% Poláků a 65% občanů Ruska. V Itálii je pro zavedení trestu smrti pouze 23% Italů.

52 Prosazování trestu smrti ze strany veřejnosti má v USA dlouhou historii. Od šedesátých let 20. století
53 má stálou podporu více než 50% lidí. Výzkumné centrum The Pew Research Center uvádí, že od roku 2001
54 se podpora trestu smrti ze strany veřejnosti pro osoby usvědčené z vraždy pohybuje mezi 62% a 68%.
55 Většina případů hrdelních zločinů se řídí zákony jednotlivých států a v současné době je ve 14 státech trest
56 smrti zrušen. Zdali pro takový trest existuje v demokratické společnosti oprávněný důvod, zůstává bez
57 ohledu na zákony dané země ostře diskutovanou otázkou.

58 Trest smrti a smysl trestu

59 V různých společnostech existují různé důvody pro trestání lidí usvědčených ze spáchání trestných
60 činů. V diskusích o trestu smrti se zpravidla objevují tři samostatné, avšak vzájemně související důvody:
61 odplata, odstrašení a „zneškodnění“.

62 **Odplata.** Smyslem odplaty je pachatelům vyměřit takový trest, který odpovídá škodě způsobené
63 společnosti. Tato zásada, které se někdy říká “oko za oko,” byla běžná ve starověkých civilizacích Blízkého
64 Východu. Před mnoha tisíci lety byla součástí mezopotamského, židovského a řeckého právního systému.
65 Zastánci trestu smrti tvrdí, že státy musejí popravovat ty, kteří zabíjejí ostatní, a zabránit tak jednotlivcům, aby
66 se uchýlovali k používání vlastních násilných prostředků. Někteří zastánci trestu smrti také považují tento
67 trest za způsob, jak případ pro rodiny obětí uzavřít – poprava odsouzeného vraha může ukončit jejich
68 utrpení.

69 Odpůrci trestu smrti se domnívají, že odplata narušuje demokratickou zásadu zachovávat úctu k životu
70 všech občanů. Namítají, že jsou určité věci, které vláda zkrátka dovolit nemůže, i když by většina občanů
71 byla opačného názoru. Obávají se, že když stát bude mít pravomoc popravovat občany, může tuto
72 pravomoc využít – jako v případě Milady Horákové – k umlčení svých odpůrců. Další odpůrci trestu smrti
73 namítají, že trest smrti – stejně jako mučení či otroctví – je pozůstatek méně civilizované minulosti.
74 Civilizované národy by ho tudíž měly zakázat.

75 Všechny náboženské tradice obsahují vlastní učení o lidské důstojnosti, a řada z nich se zabývá
76 různými formami trestů, včetně trestu smrti. Podstatné však je, že v rámci těchto tradic mají věřící na tuto
77 otázku velmi odlišné názory.

78 Druhým důvodem uplatňování trestu smrti je pachatele **odstrašit**, neboli předejít páchání trestných činů
79 v budoucnosti. Účinnosti tohoto prostředku se dosahuje stanovením trestu, který potenciálního pachatele od
80 porušení zákona odradí. Zastánci trestu smrti tvrdí, že potenciální vrazi nebudou druhé zabíjet ze strachu o
81 svůj vlastní život. Profesor na univerzitě Fordham v New York City pan Ernest van den Haag se otázkou
82 odstrašování podrobně zabýval. Píše: “I když statistické vzorky průkazné nejsou a asi ani být nemohou, je
83 trest smrti pravděpodobně účinnějším prostředkem odstrašování než jiné tresty, protože lidé se nejvíce ze
84 všeho bojí smrti Nejvíce obávaný prostředek má asi největší schopnost odradit. A proto hrozba trestu
85 smrti může odradit některé vrahy, kteří by se jinak zastrašit nedali.”

86 Někteří odborníci trest smrti jako prostředek odstrašování zpochybňují. Richard Berk, profesor
87 statistiky a sociologie na univerzitě UCLA (University of California, Los Angeles) dospěl po kritickém
88 zhodnocení předchozích studií k názoru, že “neexistuje přesvědčivý důkaz o odstrašování.” Podle

89 organizace Amnesty International, která je odpůrcem trestu smrti, se vrazí “často ocitají v zajetí vášní, kdy
90 jim krajní emoce zatemní rozum.” Obava z trestu smrti proto nemůže takového pachatele odradit.

91 Třetí důvod, pro který někteří lidé schvalují trest smrti, je pachatele „zneškodnit“, neboli fyzicky
92 zabránit vrahovi v opětovném páčání trestné činnosti. Zastánci trestu smrti tvrdí, že popravou
93 odsouzeného vraha se lidem, jako byl Robert Lee Massie nebo Roman Postl, zabrání v dalším zabíjení.
94 Odpůrci trestu smrti však namítají, že doživotní vězení zneškodní vězně stejně jako trest smrti. Organizace
95 Innocence Project a další podobné skupiny tvrdí, že existuje příliš vysoké riziko odsouzení nevinného
96 člověka. Takovému riziku se lze trestem doživotního odnětí svobody vyhnout.

97 **Trest smrti a spolehlivost systému trestní justice**

98 V mnoha argumentech týkajících se trestu smrti se objevuje téma spravedlivého systému trestní justice.
99 Odpůrci trestu smrti namítají, že proces rozhodování o hrdelních zločinech je nedokonalý a nedokonalý
100 systém by neměl rozhodovat o životě či smrti člověka. Uvádějí, že od roku 1973 bylo v USA zproštěno
101 obvinění a propuštěno z vězení 126 osob odsouzených k trestu smrti (včetně Alana Gella). Podle jejich
102 názoru mohou být „nebohým“ obžalovaným v případech hrdelních zločinů přiděleni právní zástupci, kteří
103 je nebudou dostatečně hájit, a to může pro ně mít katastrofální následky. Soudce Nejvyššího soudu USA
104 Hugo Black v případě *Griffin v. Illinois* (1956) uvedl: “Spravedlivá justice nemůže existovat tam, kde
105 soudní proces závisí na výši peněz dané osoby.” Přesto z mnoha notoricky známých příkladů víme, že
106 chudáci obžalovaní možnost spravedlivé justice nemají. Obhájci například v průběhu procesu usnou či
107 jinak zanedbají své povinnosti. Také testování DNA a další moderní technologie jsou finančně nákladné a
108 vyžadují odborné znalosti, které nejsou všem stejně dostupné. Tato rozporuplnost odporuje myšlence
109 rovnosti před zákonem.

110 Zastánci trestu smrti ve Spojených státech tvrdí, že systém funguje, neboť i osoby odsouzené k trestu
111 smrti mohou být obvinění zproštěny. Domnívají se, že odvolací proces je jedním z mnoha bezpečnostních
112 mechanismů zajišťujících spravedlnost. Jiní se zaštiťují tím, že osoba obviněná z hrdelního zločinu má
113 svého obhájce a možnost být souzena nestrannou porotou složenou z občanů. Zastánci trestu smrti ve
114 Spojených státech i v jiných částech světa se navíc domnívají, že díky testování DNA a dalším moderním
115 technologiím v kriminalistice je velmi nepravděpodobné, že by k trestu smrti byl odsouzen nevinný člověk.

116 Diskuse o trestu smrti budou pokračovat i nadále, neboť demokratické státy stále řeší otázku, jak
117 páčání trestných činů předcházet a jak trestat ty „nejodpornější“ zločiny.

Zločin a trest – Otázka k deliberaci s argumenty

Otázka k deliberaci: *Měly by demokratické státy povolit trest smrti?*

NE—Argumenty hovořící ve prospěch záporné odpovědi na otázku

1. Koncepce “oko za oko” narušuje demokratickou zásadu zachovávat úctu k životu všech občanů. Pokud budeme brát život za život, vracíme se zpět do méně civilizované minulosti lidstva. Odplata se stejně jako otroctví s demokracií neslučuje. Proto by měla být nezákonná. Některé náboženské tradice se s tímto názorem ztotožňují a žádají zrušení trestu smrti.
2. Účinnost trestu smrti jako odstrašujícího prostředku je nesmyslná. Spolehlivě se neprokázalo, že by trest smrti lidi od páchání vražd odrazoval. Navíc vraždy jsou zločiny z afektu, které lidé často páchají v návalu emocí. Strach ze smrti je nemůže odradit.
3. Neúčinnější způsob, jak člověka zneškodnit – zabránit vrahovi v dalším zabíjení – není trest smrti, ale doživotní vězení. Popravovat lidi je příliš drastické. Izolovat člověka před společností ve vězení splní stejný účel. Trestem doživotního odnětí svobody se rovněž vyhneme riziku odsouzení nevinného člověka k smrti.
4. I přes možnosti odvolacího procesu je soudní systém příliš nedokonalý na to, aby mohl rozhodovat o životě či smrti člověka. Skutečnost, že od roku 1973 bylo více než 120 vězňů odsouzených k smrti shledáno nevinnými jen dokazuje, že ochranné právní mechanismy jsou nedostatečné k tomu, aby zabránily nespravedlivému odsouzení člověka. Riziko, že byť i jeden člověk bude nespravedlivě popraven, převažuje nad veškerými výhodami, že bude společnost zbavena pachatelů těch nejhorších trestných činů.
5. V demokratických společnostech neexistuje žádný konsensus o tom, zda je trest smrti spravedlivým trestem. V Itálii, Velké Británii a v některých státech USA existuje poměrně málo zastánců trestu smrti. Evropská unie i Rada Evropy ve svých členských státech zrušení trestu smrti vyžadují.

ANO—Argumenty hovořící ve prospěch kladné odpovědi na otázku

1. Ve starověkých civilizacích byl trest smrti schvalován jako oprávněný a odpovídající prostředek odplaty. Vláda musí mít možnost uplatnit tento nejvyšší trest za vraždu, která je nejhorším zločinem. Existence tohoto trestu rovněž brání lidem uchýlit se k použití vlastních prostředků násilí. Odplata poskytuje rodinám obětí pocit uzavření případu.
2. Potenciální pachatelé přestanou trestné činy páchat, pokud se obávají trestu. Tomu se říká odstrašování. Trest smrti funguje jako odstrašující prostředek pro potenciální vrahy. Jelikož se lidé smrti bojí, pak hrozba smrti alespoň některé potenciální vrahy odradí.
3. Vězení zneškodňuje odsouzené pachatele tím, že je izoluje od společnosti. Někteří odsouzení zločinci jsou po propuštění z vězení náchylní k recidivě. Proto je trest smrti efektivní prostředek zneškodnění. Fyzicky vrahům zabraňuje v dalším páchání trestné činnosti.
4. Pokud dochází k tomu, že vrazi již odsouzení k trestu smrti jsou zproštěni obvinění (shledáni nevinnými), existuje dokonce ještě menší pravděpodobnost, že by došlo k nespravedlivému výkonu

rozsudku smrti na nevinném člověku. Bezpečnostní mechanismy odvolacího procesu, zajištění možnosti právního obhájce, testování DNA a moderní metody kriminalistiky zajišťují, že rozsudek smrti bude vykonán jen u skutečných viníků.

5. V mnoha demokratických zemích existuje silná podpora trestu smrti - například ve Spojených státech, Polsku a Rusku. Pokud lidé rozhodnou, že trest smrti je vhodným trestem, měly by ho demokratické státy při trestání těch nejhorších zločinů uplatňovat.